

szabadság
egyenlőség
testvériség

2 0 2 2 .

“A szépet csodálni,
Az igazat óvni,
A nemeset tisztelni,
A jót körülölelni.
Ez vezeti az embert
Az életben célokhoz.
Cselekvésben – helyes tettekhez,
Érzésben a lelki békéhez,
Gondolkodásban a fényhez.
Ez tanít meg bizni
a mindent átható
Isteni gondviselésben,
És mindenben, ami van,
A Világmindenségben,
És a lélek mélységében.”

(Rudolf Steiner)

GONDOLATOK EGY ÁLLÁSFOGLALÁS ELÉ

„Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés...”

A Gödöllői Waldorf Iskola tanári konferenciája az elmúlt hetekben többször foglalkozott a magyar oktatásügyet érintő fejleményekkel. Úgy látjuk, hogy az évek óta megszülető újabb s újabb törvények már nem is burkoltan, hanem kifejezetten nyíltan sértik, támadják a szellemi szabad szféra fejlődését. Sorra vettük azokat az intézkedéseket, utasításokat, melyek a közoktatási intézmények működését gátolják, illetve ellehetetlenítik. Az ország tanárai, diákok és szülők hallatják szavukat, rendszeres demonstrációk korát éljük. Óvodáktól kezdve, az általános- és középiskolákon keresztül a felsőoktatásig hatalmas tömegek képviseltetik magukat tüntetéseken, bátran vesznek részt sztrájkokban. Sérelemink sora nagyon hosszú.

A covid-intézkedések idején szembesültünk azzal, hogy eljött az a kor, melyben nem lehet kitérni a válaszok elől, nyíltan kell színt vallani. Aztán egyik napról a másikra (!!!) új kérdések érkeztek. Dörgő vezércikkek, híradások – hírek és álhírek – sulykolják az új törvényeket. A világban történő események láthatóan egy új világrend érkezését készítik elő.

– Lelkünket meg kell tisztítanunk a jövőből felénk áramló gonoszságtól való félelemtől! – hirdeti Szent Mihály népe. Igaz hittet, bölcs gondolkodással és hatalmas bátorsággal kell éljük napjainkat. A mérleg megingott, de a gyermekek reggelenként a jó cselekedetek apró fehér kövecskéit gyűjtögetik, és biznak abban, hogy elkerülhető az a nap, amikor a gonoszság végképp magával rántja az emberiséget.

A Gödöllői Waldorf Iskola is a mérlegre teszi a gondolatait.

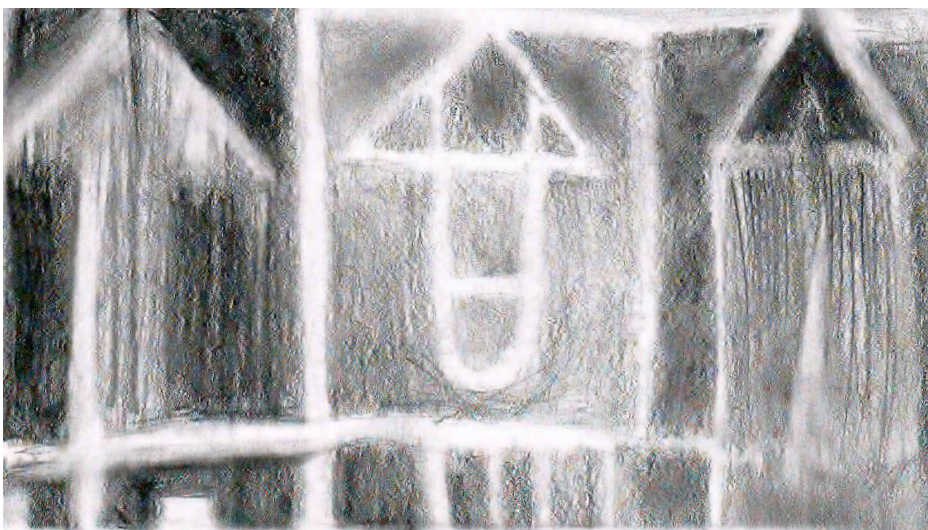
Fontos számunkra, hogy újra és újra felidézzük Rudolf Steiner 100 éve érvényes szavait, a Waldorf-pedagógia alapvetéseit és a hár-

mas tagozódású társadalom eszméjét: a pedagógia testileg, lelki-
leg és szellemileg egészséges, okos és bátor nemzedékek nevelését
tűzte ki célul, kik felnőve tettekkel tudják segíteni egy olyan
világ megszületését, ahol a gazdasági életben a testvériség, a jogi
szférában az igazság és egyenlőség érvényesül, és a szellemi élet-
ben a szabadság!

E célok érdekében tevékenykedünk nap mint nap, dacolva az aktu-
ális kultúrpolitika törekvéseivel. A Waldorf-iskolák – több, mint
100 éve – pusztán létezésükkel forradalmi tettet hajtanak végre.

A Gödöllői Waldorf Iskola tanárai támogatják az országos peda-
gógus-megmozdulásokat, tüntetéseket, sztrájkokat és demonstrá-
ciókat. Mi, a Tanári Konferencia tagjai kinyilvánítjuk, hogy a
sztrájkokban való részvétel megítélésakor elsősorban diákjaink
érdekeit fogjuk szem előtt tartani jövőben is. Köszönjük nektek,
szülőknek, hogy támogatjátok állásfoglalásunkat, melyet a követ-
kező irodalmi művek, filozófiai szövegek közzétételével szeret-
nénk megerősíteni.

A Tanári Konferencia nevében:
Kóhalmi Ákos

Kedves Kortársaim!

A világban zajló folyamatok mindannyiunkra hatással vannak, de
individuális lényként reagálunk, így mindenkiben más-más gondo-
lat, más-más szándék ébred a megéléseik kapcsán.

Az én megéléseim, az én tapasztalásaim arra ösztönöztek, hogy most
megosszam veletek azt az írást, ami nekem nagyon sokat segített
abban, hogy érzékenyebbé váljak a mai kor problémáira és értel-
mezni tudjam a körülöttünk zajló folyamatokat. Sőt, még a remény
csiráját is hordozza, mert arra mutat, hogy lehetősége van egy
másfajta működésnek. Sok-sok év eltelt már azóta, hogy ez az írás
megragadott és elindítója volt egy szemléletmódnak, ami mára
kibővült.

Az alábbi gondolatok a „SZABADSÁGRA NEVELES” című könyvből
származnak.

(A könyv a Waldorf-pedagógiáról szól és röviden, tömören ír a szel-
lemi háttéréről. Az első magyar kiadás 1992-ben jelent meg.)

Arra buzdítok mindenkit, hogy foglalkozzon az alábbi gondolatok-
kal!

Tóth Piroska

„A szociális kérdés

[...] Rudolf Steiner nevelésművészete is szociális elképzeléseiben
gyökerezik. Az első Waldorf-iskolában a jövő pedagógiáját kívánta
megvalósítani, s ez a példa a jövő társadalmára akart előre mu-
tatni, arra a társadalomra, amelynek képét ebben az időszakban
vázolta fel. Nem érthetjük meg, milyen szerepet játszik Steiner
felfogása szerint a képzés, a nevelés az emberiség fejlődésében,
ha nem tekintjük őket átfogó társadalmi összefüggésükben.”

„A szociális organizmus hármas tagozódásának elve

[...] A társadalom és az egyén létében három életterületet különböztetünk meg, melyek mindegyikének megvannak a maga sajátos törvényszerűségei: ez a három a szellemi-kulturális, a gazdasági és a jogi-politikai élet szférája. Nyugat-Európában a XV. századtól kezdtek kialakulni a modern államok, s ettől a kortól fogva fokozatosan hozzászoktunk, hogy ezt a három szférát messzemenőleg egyetlen központból és egységes elvek szerint kormányozzák. Magától értetődő társadalmi formációnak tűnik fel számunkra az „egységállam”, amelyben a fejedelem – vagy a későbbiekben a felelős politikusok köre – nemcsak hogy a külpolitika és a törvénykezés, de a szellemi és gazdasági élet kérdéseiben is dönt, egyes országokban a legapróbb részletekre is kiterjedően. [...]

[...] Rudolf Steiner a társadalom hármas tagozódásáért szállt síkra, vagyis azért, hogy a gazdasági, a jogi és a szellemi élet területeit egymás mellé rendelt és egymástól teljesen függetlenül irányított társadalmi funkciónak tekintsék, és úgy is kezeljék. [...]”

„Szabadság, egyenlőség, testvériség

[...] amire az embernek szüksége van, és amit Steiner véleménye szerint egyedül a társadalom hármas tagozódása elégíthet ki. [...]

[...] ez a három ideál olyan mély és ösztönös érzésnek felel meg, amelyeket többé-kevésbé mindannyian magunkban hordozunk. Ám mindegyik jelszó csak a társadalmi élet egy-egy körülhatárolt területén valósítható meg, [...] törvény előtt mindenki egyenlő lehet – sőt, kell is, hogy az legyen –, de végzetes nivellálódáshoz vezetne, ha szellemi és anyagi igényeinket a törvény kényszere határozná meg, az egyenlőség követelménye szerint – ahogy arra a régi és az újabb kori történelemben nem egy példát találunk. [...] Röviden, három pontban összefoglalható az a cél, mely Steiner szeme előtt lebegett, amikor kidolgozta a társadalom hármas tagozódásának

elméletét: szellemi szabadságot a kulturális élet, demokratikus egyenlőséget a törvénykezés, szociális testvériséget a gazdasági élet területén. [...]”

„A kulturális élet

A szellemi élet virágzásának alapvető feltétele a szabadság. Csakhogy olyan korban élünk, amikor az állam mindenütt arra törekszik, hogy minél alaposabban megtervezze az ipari termelést – ami önmagában véve szükségzerű –, s ez a törekvés megjelenik az oktatás és a kutatás rendszerében is, sőt áthatja az egész kulturális életet. Az iskolákat, egyetemeket és kutatóintézeteket mindinkább úgy tekintik, sőt úgy is működtetik, mint a nemzetközi gazdaságpolitikai konkurenciaharc tényezőit, tanterveiket, az oktatás formáit, a vizsgakövetelményeket, a kutatási programokat és a vizsgálati módszereket egyre inkább az ipar, az államigazgatás vagy akár a hadsereg igényeinek rendelik alá.

[...] veszélybe kerül a kulturális élet szabadsága. Mindezt szem előtt tartva érthető, hogy milyen fontos szerep jut az oktatásnak és a nevelésnek. [...] minden új érték és alkotás, ami a világban létrejön, végeredményben egyéni teljesítmény gyümölcse, ez a teljesítőképeség pedig csakis a közösségen belül fejleszthető. Az egyénnek csak akkor van esélye, hogy belső erőforrásait feltárja, ha ebben segítenek neki a tanárok és nevelők. A nevelő legfontosabb feladata tehát az, hogy bábáskodjék az egyéni tehetségek kibontakoztatásánál, alakítsa e képességeket gyümölcsözővé a társadalom számára [...]

Steiner felfogása szerint a gyermeknek szabadon, az államhatárolom és a gazdasági élet követelményeitől nem befolyásoltan kell felnőnie mindaddig, amíg tevékenyen részt nem tud vállalni ezekben a társadalmi területeknek az alakításában. Ha a modern ipari állam követelményei túl nagy nyomást gyakorolnak az oktatás

munkatempójára és vizsgakövetelményeire, akkor az ifjúság és a diákok zavargásaira feltétlenül számítani kell

[...] a felnővekvő generációnak joga van ahhoz, hogy az említett szempontoktól mentes képzésben részesüljön, vagyis olyanban, amely impulzusait és képességeit a lehető legsokoldalúbban bontakoztatja ki, hogy majdan formálhassa és alakíthassa a fennálló társadalmat. Ezeknek az iskoláknak a pénzügyi alapját alapítványok és adományok képeznék, valamint a gazdaság szférájából kapott, törvényesen meghatározott hozzájárulások. Az iskolák és egyetemek tanárai szabad tantestületekbe tömörülnek, [...] és önállóan döntenek tantervi, módszertani és az oktatás egészének megszervezését illető kérdésekben. Hasonló önállóság kell, hogy érvényesüljön a tudomány területén is.

[...] A független szellemi élet egyéb tömörüléseit (pl. vallási közösségeket, művészeti szövetségeket, hírközlő szerveket) is megilletnék az anyagi támogatások, az önrendelkezésnek s a nemzetközi együttműködésnek hasonló lehetőségei. [...]"

„Az államigazgatás és jogalkotás

Ahogy az egyénnek bizonyos, tisztán individuális igényei kielégítéséhez szüksége van a szabad szellemi élet intézményeire, úgy nélkülözhetetlenek számára az állam azon szervezetei is, amelyek biztosítják, hogy a minden embert egyformán megillető jogok csorbát ne szenvedjenek. A hármass tagozódású társadalom nagy és részben újszerű feladatok elé állítja a politikai élet és a törvény képviselőit, akiket szabad és demokratikus választások szemeltek ki erre a posztra. Ügyelniük kell például arra, hogy azok a magánszemélyek vagy vállalatok, amelyek anyagilag támogatják az oktatást, kutatást stb., ne kössék ezt olyan feltételekhez, melyek veszélyeztetnék a szellemi élet szabadságát. El kell kerülni, hogy a gazdasági élet függetlensége [...] azoknak az ipari vezetőknek a hatalmát állandósítsa és erősítse, amelyek – főként a „ka-

pitalista” országokban – már most is kezükben tartják a hatalom minden eszközét.

[...] Ha általánosan elfogadottá válna a társadalmi organizmus hármass tagozódásának elve, akkor kétségtelenül lehetne olyan törvényeket alkotni [...], amelyek fokozatosan és maradéktalanul elválasztanák egymástól az állami, a gazdasági és a kulturális funkciókat. [...] Csak az olyan állam tud objektív és pártatlan törvényeket és irányelveket adni, amely kívül marad a társadalom más területeit befoglaló érdekszövevényen. [...]"

„A gazdasági élet

Ha valaki iparosodott országban él, akkor anyagi igényeinek a kielégítése egészében embertársai teljesítményétől függ. [...] A modern termelési folyamat jellegéből következően beszélhetünk itt egyfajta „testvériességről” anélkül, hogy erkölcsi jelentést adnánk ennek a szónak. Minthogy alapvetően attól szeretjük megvenni az árut, aki a legjobb minőségben és a legolcsóbban állítja elő, a gazdaság természetes törekvése az, hogy megteremtse a kapcsolatoknak azt a hálóját, amely a modern közlekedési eszközök korában átszövi az egész világot.

[...] a társulásokat pusztán gazdasági szempontok irányítsák, s mentesek maradjanak minden politikai célkitűzéstől

[...] Állami intézkedésekre azonban mégis szükség van, hogy megoldódjanak azok a problémák, amik az ipari magántulajdon hagyományos formáiból adódnak.

[...] lehetővé kell tennünk a rátermett embereknek, hogy legalkotóbb éveikben szabadon rendelkezhessenek tőkével és termelőeszközökkel, amikor azonban idejük lejártával átadják helyüket, az általuk alapított vagy továbbvezetett vállalkozás irányítási jogát – a szabad szellemi élet egy szakértői szervezetének hozzájárulásával – más személyiségekre vagy csoportokra ruházzák át,

olyanokra, akik képesek folytatni az illető tevékenységet. Egy ilyen tulajdonjogi törvény megakadályozhatná, hogy nagy vagyonok jussanak öröklés útján tehetetlen kezekbe.

Utópisztikus-e a hármas tagozódás gondolata?

Minden bizonnyal mélyreható változásokat idézne elő az emberiség társadalmi együttélésében egy decentralizált társadalmi rend felépítése, ahol minden ember három, egymástól független terület intézményrendszerével állna egyidejűleg kapcsolatban.

[...] az állami szerveknek rendelkezniük kellene minden lehetőséggel, ami csak szükséges a szociális igazságosság biztosításához. A törvény és a jog védelme fontosabb feladata lenne az államnak, mint valaha. Ezen túlmenően nem tarthatna igényt semmiféle hatalomra. Az erőszak alkalmazásának a lehetőségét legnagyobb mértékben korlátoznák. [...]

Vessünk egy pillantást a világ jelenlegi helyzetére. (Itt az 1972. évre gondolt a szerző!) Modern ipari államok egész sora – mindekelőtt a két szuperhatalom – szinte felfoghatatlanul erős hadigépezettel rendelkezik. Hogy hogyan lehet ezeket a pusztító erőket egyszer majd hatástalanítani, ma még senki sem tudja. Azért merednek egymásra olyan fenyegetően ezek az államok és szövetségi rendszerek, mert hihetetlen politikai, szellemi és gazdasági hatalom áll mindegyikük háttérében, [...] s ez a hatalom néhány legfelsőbb funkcionárius kezében összpontosul. Ez az egyik legfőbb oka, hogy az emberiség nagy része állandó háborús veszélyben él. A szinte mindenütt erősödő központosítás s az, hogy ily módon az államnak szinte mindenhová elér a keze, olykor szinte ellenállhatatlan vágyat ébreszt egyes politikusokban és hadvezérekben – különösen ott, ahol nyomor és társadalmi bizonytalanság van –, hogy erőszakkal magukhoz ragadják a hatalmat. [...]

Az ilyen fajta veszélyt csak úgy lehet elhárítani, ha kivonjuk az állam közvetlen hatásköréből mind a szellemi élet funkcióit (okta-

tás, nevelés, kutatás, sajtó), mind pedig a gazdasági élet területét (ipar, mezőgazdaság, bankügy). Korunk egyik legelterjedtebb társadalmi utópiája éppen az, hogy az egész világon megnyilvánuló vágy a békére és a biztonságra gyökeres decentralizáció nélkül is beteljesülhet.

Hogy a társadalom ilyen elvek szerint alakuljon át, ahhoz mindekelőtt rendkívül hatékony, a diktatúrákra is kiterjedő tudatformáló tevékenység szükséges, valamint sokoldalú tájékoztatás, sok idő és talán sok szenvedés is. [...]"

„VILÁGKÉRDÉSEK

Az industrializált iskola

Az ötvenes évek elején az Egyesült Államokban néhány társadalomtudós olyan következtetésre jutott, ami azóta erősen elterjedt és feltehetően nemcsak az oktatás, hanem az egész emberiség jövőjét döntően befolyásolni fogja. Az oktatást nemcsak fogyasztásnak tekintették, hanem olyan befektetésnek, ami a gazdasági élet növekedéséhez vezet. [...] A tanítás folyamatára új szempontból tekintettek: az egyetemek a tudást termelő intézmények, az iskolák az elosztók. [...]

Távlati tervezés

[...] Az oktatási szakértők terveinek a középpontjába került a jövő-kutatók néhány következtetése. Ha nem lesznek világkatasztrófák, az iparilag fejlett országokra az lesz a jellemző, hogy a gépek egyre inkább helyettesítik az emberi munkát, a kétkezi dolgozók száma csökken, az irodai alkalmazottaké nő. A szakmában az elméleti képzettség iránti növekvő igény, a széleskörű szabadság, a kutatások fokozatos terjedése, a népesség növekedése és a modern ember igénye a tudatosságra és arra, hogy az élet minden terüle-

tét átlássa, egyaránt hozzájárulnak az „OKTATÁSI ROBBANÁSHOZ”. [...]

1950 és 1965 között a világ oktatási intézményeinek nappali tagozatain annyian tanultak, mint a megelőző ezer év során együttvéve. [...] A mai kényszerhelyzetben nagy segítségnek tűnik már az a szemlélet is, amely az oktatásügyet az ésszerűsítésre megérett termelőgazatnak tekintí. Úgy tűnik, hogy azok a tanítási módszerek, melyek ma a pedagógiai csatározások középpontjában állnak, majdnem teljesen ebből az ipari nézőpontból fejlődtek ki, és arra irányulnak, hogy a tulajdonképpeni „termelőapparátust” hatékonyabbá tegyék. [...]

Pedagógiai konzekvenciák

Minthogy a kutatás és a technika – és velük a társadalom élete – egyre bonyolultabbá válik, a szakirányú és az általános képzésnek a jövőben a mainál is átfogóbb tényismeretet kell átadnia. Állandó továbbképzésére van szükség, az iskolának nem lehet a feladata, hogy a tudást önmagában és önmagáért adja tovább, hanem hogy „a tanulást megtanítsa”.

Minthogy a tanár a termelés legértékesebb, ám legritkábban előforduló tényezője, feladatát, amennyire csak lehetséges, tanárpótló segédeszközöknek kell átvenniük: újfajta tankönyveknek, „oktatási csomagoknak”, gépeknek, televízióknak. Az egységesített vizsgák anyagának előállítását a hatóságok, vagy egy központi tanmenet-előíró intézmény veszi a kezébe, a javítást és értékelést széles körben komputerizálni lehet. A tanár így fokozatosan elszakad a tanítástól és e helyett a tanulókat irányító, munkájukat szervező és felügyelő személlyé válik.

Minthogy egy intenzív, tanár által vezetett foglalkozás feltétele a kisebb tanulócsoport, a filmelőadások, a bemutatók, a feladatkiosztások viszont a nagyobb csoportokban is sikeresek lehetnek, az

osztályfoglalkozások lassú haldoklásra vannak ítélve (T. Husén), az osztálytermek helyét átalakítható téregységek foglalják el célszerű felszerelésekkel ellátva. A diákok mindinkább önmaguknak tanulnak, a többiekéről tudomást sem véve.

[...] Csakhogy mi lesz az emberekkel, az emberi kapcsolatokkal, a tanulás leghatékonyabb, kölcsönösségen alapuló formájával? A sorsszerű közösségek nyújtotta tapasztalatokkal?

Korunk civilizációja a legmélyebb hatást éppen a kisgyermekre gyakorolja – hacsak a szülők tudatosan létre nem hoznak másfajta közösségi formákat – az egyoldalú érzéki benyomások túlsúlya révén, miközben az akarati, az érzelmi és a motorikus alap alig kap ösztönzést. Az iparosított iskola a maga információözhővel és közösségképző indítékainak hiányával ezt a veszélyt a végsőkig fokozza. Az idegesség és az elszigeteltség érzése, amit a tanulók többsége elszenved ebben az iskolaformában, egyre terjed és egyre meghatározóbb élmény. Úgy tűnik, ez elkerülhetetlen következménye annak az útnak, amelyen haladunk. [...]

A lázadás gyökerei

[...] „...a szellem nem hagyja magát elnyomni. Olyan berendezkedés, amely az iskolaügyet pusztán egy gazdasági rend szempontjai szerint kívánná szabályozni, kísérlet volna ilyen elnyomásra. Ahhoz vezetne, hogy a szabad szellem saját természetes mivoltából kiindulva folytonosan lázadjon. Egy olyan rendszernek, melyben a termelési folyamat irányítása alá kerülne az oktatásügy szervezése, a társadalmi építmény folyamatos megrázkódtatása volna a következménye.” (Rudolf Steiner: A szabad iskola és a hármas tagozódás) [...]

Ha valaha siremléket, szobrot, emléktáblát kapok, vagy
bármely intézet a nevemet viseli,
mindegyikre véssék rá e sorokat:

„Az emberiség akkor fog boldogulni:

- ha rááll az egyetlen józan, ráállható alapra: ha szükségleteit
elégíti ki, és nem szenvedélyeit, bosszúvágyait, rögeszméit.
- ha módot lel arra, hogy ne legyen kénytelen eltérni, hogy go-
nosztevők, örültek, komédiások, mániákusok vezessék, fel bírja
ismerni őket, és nem szolgálja többé az ő terveiket.
- ha érzi és tudja, hogy erőszakot és elnyomást tétlenül szétnyúni
kisebb rossz, mint tettel legyűrni.
- ha úgy tevékenykedik, hogy nem árt vele se másnak, se magának.

Ha ezt nem az egész emberiség, hanem csak egyetlen nép tudja:
bármily megpróbáltatás és csapás érheti, mindig megerősödve és
megsokszorozódva fog felemelkedni. Nem pusztul el, míg hatalom
és fölény délibábjai helyett a józan mértékhez igazodik. Mértékét
eltanulják a szomszéd népek is, majd azoknak szomszédai.”

A történeteket lapozám s végére jutottam,
És mi az emberiség története? vérfolyam, amely
Ködbevesző szikláibul a hajdannak ered ki,
És egyhosszában szakadatlan foly le korunkig.
Azt ne higgyetek, hogy megszűnt már. Nincs pihenése
A megeredt árnak, nincsen, csak a tenger ölében.
Vértengerbe szakad majd a vér hosszú folyója.
Rettenetes napokat látok közeledni, minőket
Eddig nem látott a világ; s a mostani béke
Ez csak ama sírscend, amely villámnak utána
A földrendítő mennydörgést szokta előzni.
Látom fátyolodat, te sötét mélytitku jövendő,
És, meggyujtván a sejtés tündéri tűzét, e
Fátyolon átlátok, s attól, ami ott van alatta,
Borzadok, iszonyodom, s egyszersmind kedvre derülök
És örülök szilajan. A háboru istene újra
Fölveszi páncélját s kardját markába szorítván
Lóra ül és végigszáguld a messze világon,
És a népeket, eldöntő viadalra, kihíja.
Két nemzet lesz a föld ekkor, s ez szembe fog állni:
A jók s a gonoszak. Mely eddig veszte örökké,
Győzni fog itt a jó. De legelső nagy diadalma
Vértengerbe kerül. Mindegy. Ez lesz az ítélet,
Melyet ígért isten, próféták ajkai által.
Ez lesz az ítélet, s ez után kezdődik az élet,
Az örök üdvesség; s érette a mennybe röpülnünk
Nem lesz szükség, mert a menny fog a földre leszállni.

JÓZSEF ATTILA: IMÁDSÁG MEGFÁRADTAKNAK

Alkotni vagyunk, nem dicsérni.
Gyerekeink sem azért vannak,
Hogy tiszteljenek bennünket
S mi, Atyánk, a te gyerekeid vagyunk.
Hiszünk az erő jószándokában.
Tudjuk, hogy kedveltek vagyunk előtted,
Akár az égben laksz, akár a tejben,
A nevetésben, sóban, vagy mibennünk.
Te is tudod, hogyha mi sirunk,
Ha arcunk fényét pár könnyecsepp kócolja,
Akkor szívünkben zuhatagok vannak,
De erősebbek vagyunk gyöngé életünknel,
Mert a fűszálak sose csorbulnak ki,
Csak a kardok, tornyok és ölő igék,
Most mégis, megfáradván,
Dicséreteddel keresünk új erőt
S enmagunk előtt is térdet hajtunk, mondván:
Szabadíts meg a gonosztól.
Akarom.

RADNÓTI MIKLÓS: NEM BÍRTA HÁT...

(részlet)

"Ember vigyázz, figyeld meg jól világot:
ez volt a múlt, emez a vad jelen, -
hordozd szivedben. Eld e rossz világot
és mindig tudd, hogy mit kell tenned érte,
hogy más legyen."

ADY ENDRE: A HALÁL-TÓ FÖLÖTT

A Halál-tó fölött kerengünk,
Szép, bátor, büszke madarak.
S a tóban nagy, förtelmes és rest,
Kigyó-fejű, éhes halak.
Ezt a bűz-lehű bús tavat
Így is nevezik: Magyarország.

Hiába minden, mind lehullunk,
Húz a Halál-tó: elveszünk,
Hiába lelkünk, lángolásunk,
Szerelmünk, jóságunk, eszünk.
Erőt mi rajta nem veszünk:
Halál-tó marad Magyarország.

ESTERHÁZY PÉTER: AZ EMBER SZABADNAK SZÜLETETT

Csak a szabad embernek van esélye a szeretetre. A Légy szabad!
felszólításnak ebben áll a nagysága, ebben az esélyben, ebben a
súlyban. Szabadnak lenni az nem szabadságon lenni, az nem könnyű
feltétlenség, szabadnak lenni nehéz.

Nehéz és jó.

Az ember szabadnak születik.

ADY ENDRE: A DUNA VALLOMÁSA

Megtudtam, hogy titkokat rejteget
A mi Dunánk, ez a vén róka,
Mikről talán sohase álmodott
Az ősi barlang-tüzek óta
Ez a közönyös Európa.

Megloptam a vén Iszter titkait,
Titkait az árnyas Dunának.
Magyar földön ravasz a vén kujon,
Hisz látott ő búsabb csodákat.
De akkor pletyka-kedve támadt.

Vallott nekem, nem is tudom, mikor:
Tavaszi volt és ő csacska-részeg.
Táncolt, dalolt, kurjongatott, mesélt,
Budapestre fitymálva nézett
S gúnyos nótákat fűtyörészett.

Talán Szent Margit híres szigetén
Állott velem részegen szóba.
(Ma is félve kalimpál a szívem
S hajh, már régen késik e nóta.
Ugye, Iszter, vén folyam-róka?)

Nagy-komoly lett akkor a vén Duna.
Torkán hült vad, tavaszi kedve.
Olyan volt, mint egy iszákos zseni.
Alig mert nézni a szemembe
S én vallattam keményen, egyre.

„No, vén korhely, láttál egy-két csodát,
Mióta ezt a tájat mossa
Sápadt vized, árnyas, szörnyű vized,
Mely az öreg árnyakat hozza.
Gyónjál nekem, vén falurossza.”

„Mindig ilyen bal volt itt a világ?
Eredendő bűn, lanyha véték,
Hideglelés, vergődés, könny, aszály?
A Duna-parton sohse éltek
Boldog, erős, kacagó népek?”

S halk mormolással kezdte a mesét
A vén Duna. Igaz az atok,
Mit már sokan sejtünk, óh, mind igaz:
Mióta ő zúgva kivágott,
Boldog népet itt sohse látott.

A Duna-táj bús villámhárító,
Fél-emberek, fél-nemzetecskék
Számára készült szégyen-kaloda.
Ahol a szárnyakat lenyesték
S ahol halottasak az esték.

„Sohse lesz másként, így rendeltetett”,
Mormolta a vén Duna habja.
S boldogtalan kis országok között
Kinyújtózott a vén mihaszna.
És elrohant tőlem kacagva.

PETŐFI SÁNDOR: HA FÉRFI VAGY, LÉGY FÉRFI...

Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne hitvány gyöngé báb,
Mit kény és kedv szerint lök
A sors idebb-odább.
Félénk eb a sors, csak csahol;
A bátraktól szalad,
Kik szembeszállanak vele...
Azért ne hagyj magad!

Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne szád hirdesse ezt,
Minden Demosthenesnél
Szebben beszél a tett.
Építs vagy ronts, mint a vihar,
S hallgass, ha műved kész,
Mint a vihar, ha megtevé
Munkáját, elenyész.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Legyen elved, hited,
És ezt kimondd, ha mindjárt
Véreddel fizeted.
Százszorta inkább éltedet
Tagadd meg, mint magad;
Hadd vesszen el az élet, ha
A becsület marad.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Függetlenségedet
A nagyvilág kincseért
Áruba ne ereszd.
Vesd meg, kik egy jobb falatért
Eladják magokat.
„Koldusbot és függetlenség!”
Ez legyen jelszavad.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Erős, bátor, szilárd,
Akkor, hidd, hogy sem ember
Sem sors könnyen nem árt.
Légy tölgyfa, mit a fergeteg
Ki képes dönteni,
De méltóságos derekát
Meg nem görbítheti.

Ki tiltja meg, hogy elmondjam, mi bántott
hazafelé menet?
A gyepre éppen langy sötétség szállott,
mint bársony-permeteg
és lábam alatt álmatlan forogtak,
ütött gyermekként csendesen morogtak
a sovány levelek.

Fürkészve, körben guggoltak a bokrok
a város peremén.
Az őszi szél köztük vigyázva botlott.
A hűvös televény
a lámpák felé lesett gyanakvóan;
vadvácsa riadt hápogva a tóban,
amerre mentem én.

Épp azt gondoltam, rám törhet, ki érti,
e táj oly elhagyott.
S im váratlan előbukkant egy férfi,
de tovább baktatott.
Utána néztem. Kifoszthatna engem,
hisz védekezni nincsen semmi kedvem,
míg nyomorult vagyok.

Számon tarthatják, mit telefonoztam
s mikor, miért, kinek.
Aktákba írják, miről álmodoztam
s azt is, ki érti meg.
És nem sejthetem, mikor lesz elég ok
előkotorni azt a kartotékot,
mely jogom sérti meg.

És az országban a törékeny falvak
-- anyám ott született --
az eleven jog fájáról lehulltak,
mint itt e levelek
s ha rájuk hág a felnőtt balszerencse,
mind megcsörren, hogy nyomorát jelentse
s elporlik, szétpereg.

Óh, én nem így képzeltem el a rendet.
Lelkem nem ily honos.
Nem hittem létet, hogy könnyebben tenghet,
aki alattomos.
Sem népet, amely retteg, hogyha választ,
szemét lesütve fontol sanda választ
és vidul, ha toroz.

Én nem ilyennek képzeltem a rendet.
Pedig hát engemet
sokszor nem is tudtam, hogy miért, vertek,
mint apró gyermeket,
ki ugrott volna egy jó szóra nyomban.
Én tudtam -- messze anyám, rokonom van,
ezek idegenek.

Felnöttem már. Szaporodik fogamban
az idegen anyag,
mint szivemben a halál. De jogom van
és lélek vagy agyag
még nem vagyok s nem oly becses az irhám,
hogy érett fővel szótlanul kibírnám,
ha nem vagyok szabad!

Az én vezérem bensőmből vezérel!
Emberek, nem vadak --
elmék vagyunk! Szívünk, mig vágyat érlel,
nem kartoték-adat.
Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly fiadat!

ADY ENDRE: NAGY LOPÁSOK BÜNE

(Dante ezt, ha jobban is,
valahogyan így írta volna meg.)
Babits Mihálynak

„Ezek itt honuk fórumát földülták,
Hulla-csarnok ez, ahol se meghalni,
Se föltámadni nem tudnak a hullák.

Vezérük is csupán rosszul szavalni
Tudott a híres magyar becsületről
S hagyta hazáját förtelmeket falni.

Akkoriban a jó magyar szemekből
Riadottan némult ki az igazság,
Hisz lopták a csillagot az egekről.

Honnak atyái honuk veszni hagyták
S itt maradnak, míg felejtik emlékük,
Unokáik, a koldus istenadták.”

ADY ENDRE: NEKÜNK MOHÁCS KELL

Ha van Isten, ne könyörüljön rajta:
Veréshez szokott fajta,
Cigány-népek langy szívú sihederje,
Verje csak, verje, verje.

Ha van Isten, meg ne sajnáljon engem:
Én magyarnak születtem.
Szent galambja nehogy zöld ágat hozzon,
Üssön csak, ostorozzon.

Ha van Isten, földtől a fényes égig
Rángasson minket végig.
Ne legyen egy félpercnyi békességünk,
Mert akkor végünk, végünk.

SZABÓ T. ANNA: AZ ÉG ZSOLTÁRA

Perelj, uram, perlőimmal?
Felelj, Uram, felhőiddel.
Mondd, hogy rend van a világban,
felejtsem, amiket láttam.

Nehéz lenni, tudod, Uram?
Szívünk-szemünk úgy tele van
fájdalommal, szenvedéssel,
amit nem érünk fel ésszel.

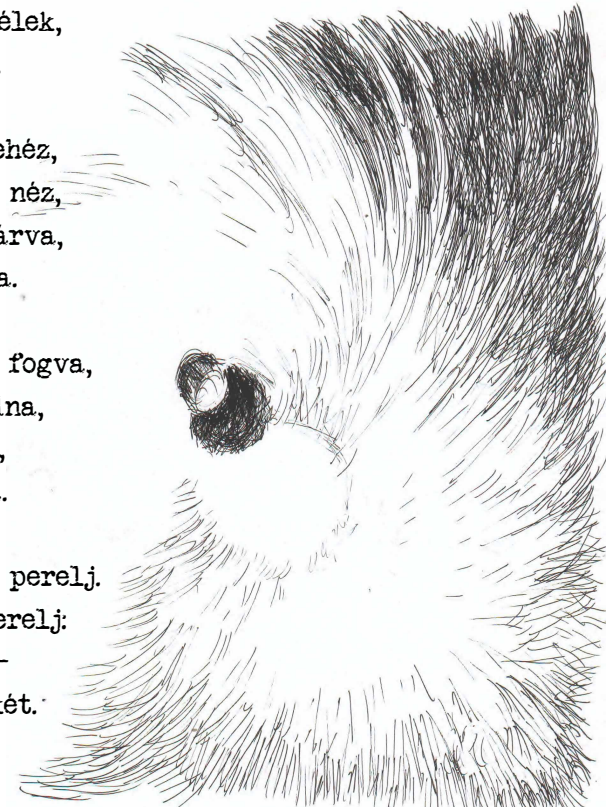
Körülöttünk annyi zaj van.
A testtel is csak a baj van.
A lélek meg – szent a lélek,
de nem éli a szentséget.

Kő a szívünk, fáradt, nehéz,
szemünk csak a képekre néz,
tükörök közé vagyunk zárva,
nem látunk ki a világra.

Itt lent perbe vagyunk fogva,
perlőnk fölénk magasodna,
túlkiabál, elküld haza,
hiába, hogy nincs igaza.

Perelj, Uram... – Nem, ne perelj.
Inkább csak felhőket terelj:
a változó világ képét –
ezzel hozd fölénk a békét.

Felelj, uram, felhőiddel,
vértessz fel a kellő hittel,
hogy törvényed ne feledjük,
eged alatt legyünk együtt,
tanuljunk világot látni,
indulatainkkal bánni,
nem bújkálni, mint a gyermek,
viselni a közös terhet,
éljük át a mások részét,
legyen bennünk újra részvét,
legyen bennünk hit, alázat.
Égből építs nekünk házat.

WEÖRES SÁNDOR: MAJOMORSZÁG

Hej de messze majomország,
ott terem majomkenyér,
majomablak majomrácsán
majomnótát ráz a szél.

Majomtéren, majomréten
majomhősök küzdenek,
majomszanatóriumban
sírnak majombetegek.

Majomtanártól majomlány
majomábécét tanul,
gaz majom a majombörtönt
rúgja irgalmatlanul.

Megépül a majommalom,
lesz sok majommajonéz,
győzve győz a győzhetetlen
győzedelmes majomész.

Majompóznán majomkirály
majomnyelven szónokol
egyiké majommennysország,
másiké majompokol.

Makákó, gorilla, csimpánz,
pávián, orángután,
mind majomujságot olvas
majomvacsora után.

Majomvacsoraemléktől
zúg a majomreterát,
majombakák menetelnek,
jobbra át és balra át.

Rémületes majomarcot
vágna majomkatonák,
majomkézben majomfegyver,
a majmoké a világ.

JÓZSEF ATTILA: KERTÉSZ LESZEK

Kertész leszek, fát nevelek,
kelő nappal én is kelek,
nem törődök semmi mással,
csak a beojtott virággal.

Minden beojtott virágom
kedvesem lesz virágáron,
ha csalán lesz, azt se bánom,
igaz lesz majd a virágom.

Tejet iszok és pipázok,
jóhíremre jól vigyázok,
nem ér engem veszedelem,
magamat is elültetem.

Kell ez nagyon, igen nagyon,
napkeleten, napnyugaton --
ha már elpusztul a világ,
legyen a sírjára virág.

KŐ-DAL

(a NAPFIVÉR, HOLDNŐVÉR c. filmből)

Álmod úgy valósul meg, ha apránként épitesz.
Ne tégy sokat, de azt jól, öröm lesz a bére.
Életed éld szabadon, szánj időt a szépre,
köre követ nap mint nap, titkod lassan érik.
Így növekszel nap mint nap, míg felérsz az égig.

KÁNYÁDI SÁNDOR: GYÜLEKEZÉSI SZABADSÁG ZÁRÓJELEKKEL

a színházaikba (amíg még vannak)
az engedélyezett darabokra
a templomaikba (amíg még állnak)
felekezetre való tekintet nélkül
a temetéseikre (amíg még lesznek)
életük végéig fegyelmezetten
MINDEN KÜLÖN ENGEDÉLY NÉLKÜL IS
elmehetnek elmehetnek

JÓSLÁS A TRÁGYAÖZÖNRŐL

Minden megnyilvánulásod, mely szépen, üdén, szabadon kibontakozik: ajándékok; minden megnyilvánulásod, mely mohóságodtól bűzlik: ürüléked. Bármelyikünkben sokkal több salak fakad, mint adomány, s ez ellen nincs más segítség, mint hogy salakunkat eltakarítjuk; ehelyett az európai ember kezdettől fogva és mindinkább, ürülékéből rendszert, törvényt, erkölcsöt épít, amit fegyverrel, pénzzel, hatósági pecséttel, rangos testülettel őriz és mindenkitől megköveteli, hogy e bélsár-palotákhoz és ünnepélyes ganajsobrokhoz igazodjék. Ezek folyton repedeznek, omlanak, általános bűzt és viszketegséget terjesztve; s egyre több, frissebb, puhább ganajjal kell toldani-foldani őket. Lassanként az emberiség egész ürülék-metropoliszt emelt maga fölé, mely most, a huszadik században ráomlott a gazdáira. Ahogy valamikor az egetostromló óriássá nőtt emberiségre tűz- és víz-özön zúdult, most a ganajmadóvá törpült emberiséget utolérte a trágya-özön. Évszázadokig nem lesz egyéb, mint fojtogató bűz, mocsokban evickélés, háborúzás durrogó, rotyogó, trágyaszagú fegyverekkel a régi fényes fegyverek helyett, míg a ganaj-kor embere ki nem pusztul. Aki az egész földgolyóból pöcegödröt csinált, most belefullad.

Mit lehet tenni a trágya-özön ellen? Orrunkat befogni, semmi egyebet. Mert aki valamelyik ganajtornyot le akarja bontani, csak egyik helyről a másikra hordja és közben maga is szaporítja a rondaságot. A trágya-özön magától fog lefolyni, lassan, míg a trágya-korszak embere az utolsóig bele nem fullad. Aki bármilyen iránynak, rendszernek, emberi kigondolásnak szívvel-lélekkel behódolt, azt elborította a trágya-özön; aki a tiszta érzést, szabad látást, örök mértéket őrzi, bárkában lebeg a trágya-özön felett. S ahogy a vízözön után megjelent az égen a szivárvány, jeléül, hogy vízözön nem lesz többé: majd megjelenik az égen a tiszta fehérnemű, jeléül, hogy trágya-özön nem lesz többé.

NOÉ BÁRKÁJA

A sötétbe-merülés, általános pusztulás, egyetemes kinszenvedés ellen mit tehetsz? semmit és mindent. Ez a semmi és minden: ha saját érzéseiddel nem veszel részt a sötétségben és megteremtéd önmagadban a teljes-emberség állapotát: nem vágyaiddal, hanem az örök mértékkel vezetteted magadat. Az áradat bármerre sodor: nyomorba, jómódba, kényszermunkára, harctérre, vezetőhelyre, vesztőhelyre: ne törődj vele; a sötét hatalom nem adhat neked semmit és nem vehet el tőled semmit, ha az egyedül-érvényes mérték működik benned. Odaveszhet kényelmed, vagyond, egészséged, szabadságod, életed: mindezt úgyszemint elveszítéd előbb-utóbb, a sírba nem viheted magaddal; de a mélyedben rejlő tökéletes mértéket nem sértheti még a világpusztulás sem, ezért kívánj hozzá-igazodni. Az örök mértékre bíz magad: ez a Noé-bárka a mindent beborító áradat fölött.

Embertársaidért nem tehetsz többet, mint hogy az egyetlen menekülési módot tudatod velük. Erőszakkal megmenteni senkit sem lehet, amikor az özön mindent beborít.

Nem igaz, hogy özönvízkor a tömeg a Noé-barkára akar felkapaszkodni. A Noé-bárka látszik a leggyöngébb, legeggyűzőbb tákolmánynak, melynél egy bokor alja is többet ér.

ADY ENDRE: FÖLSZÁLLOTT A PÁVA

„Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására.”

Kényes, büszke pávák, Nap-szédítő tollak,
Hirrel hirdessétek: másképpen lesz holnap.

Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre,
Új arcok, új szemek kacagnak az égre.

Új szelek nyögetik az ős, magyar fákat,
Várjuk már, várjuk az új magyar csodákat.

Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy szálig,
Vagy ez a mi hitünk valóságra válik.

Új lángok, új hitek, új kohók, új szentek,
Vagy vagytok, vagy ismét semmi ködbe mentek.

Vagy láng csap az ódon, vad vármegye-házra,
Vagy itt ül a lelkünk tovább leigázva.

Vagy lesz új értelmük a magyar ígéknek,
Vagy marad régiben a bús, magyar élet.

„Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására.”

ADY ENDRE: SÍPJA RÉGI BABONÁNAK

Csak magamban sirom sorsod,
Vérem népe, magyar népem,
Sátor-sarkon bort nyakalva
Koldus-vásár közepében,
Már menőben bús világgá,
Fáradt lábbal útrakészen.

Körös-körül kavarognak
Béna árnyak, rongyos árnyak,
Nótát sípol a fűlembe
Sípja régi babonának,
Édes népem, szól a sípszó,
Sohse lesz jól, sohse látlak.

Szól a sípszó: átkozott nép,
Ne hagyja az Úr veretlen,
Uralkodást magán nem tűr
S szabadságra érdemetlen,
Ha bosszút áll, gyáva, lankadt
S ha kegyet ad, rossz, kegyetlen.

Üzenhettek már utánam
Kézsmárk hegye, Majtény síkja,
Határ-szálon botot vágok,
Vérem többé sohse issza
Vesztett népem veszett földje:
Sohse nézek többet vissza.

Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőházam itt e lángoktól ölelt
kis ország, messzeringó gyerekkorom világa.
Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngé ága
s remélem, testem is majd e földbe süpped el.
Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, kik mennek az uton,
s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon
a házfalakról csorgó, vöröslő fájdalom.
Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj,
s nem tudja, hol lakott itt Vörösmarty Mihály;
annak mit rejt e térkép? gyárat s vad laktanyát,
de nekem szöcskét, ökröt, tornyot szelíd tanyát;
az gyárat lát a látcsón és szántóföldeket,
míg én a dolgozót is, ki dolgaért remeg,
erdőt, fűttyős gyümölcsöst, szöllőt és sirokat,
a sirok közt anyókat, ki halkán sirogat,
s mi főntről pusztítandó vasút, vagy gyárüzem,
az bakterház s a bakter előtte áll s üzen,
piros zászló kezében, körötte sok gyerek,
s a gyárok udvarában komondor hempereg;
és ott a park, a régi szerelmek lábnyma,
a csókok íze számban hol méz, hol áfonya,
s az iskolába menvén, a járda peremén,
hogy ne feleljek aznap, egy kőre léptem én,
im itt e kő, de főntről e kő se látható,
nincs műszer, mellyel mindez jól megmutatható.

Hisz bűnösök vagyunk mi, akár a többi nép,
s tudjuk miben vétkeztünk, mikor, hol és mikép,
de élnek dolgozók itt, költők is büntelen,
és csecsszópók, akikben megnő az értelem,
világít bennük, őrzik, sötét pincékbe bújva,
míg jelt nem ír hazánkra újból a béke ujja,
s fojtott szavunkra majdan friss szóval ők felelnek.

Nagy szárnyadat borítsd ránk virrasztó éji felleg.

PETŐFI SÁNDOR: A FARKASOK DALA

Süvölt a zivatar
A felhős ég alatt,
A tél iker fia,
Esz és hó szakad.

S amott a harmadik:
A töltött fegyverek.
A fehér óra le
Piros vérünk csepeg.

Kietlen pusztaság
Ez, amelyben lakunk;
Nincs egy bokor se'hol
Meghúzhatnak magunk.

Fázunk és éhezünk
S átlóve oldalunk,
Részünk minden nyomor...
De szabadok vagyunk!

Itt kívül a hideg,
Az éhség ott belül,
E kettős üldözőnk
Kinoz kegyetlenül;

WASS ALBERT: SZABADSÁG

A SZABADSÁG azt jelenti, hogy jogod van az élethez, éppen úgy mint a pillangónak, vagy a madárnak, vagy a vaddisznónak. De semmivel sem több, mint ezeknek. Vagyis jogod van a magányhoz, az élelemhez, amit megszerzel magadnak fáradozás árán, a napsütéshez, az esőhöz és ahhoz, hogy dideregj a hóban, ha nincs meleg ruhád.

Jogod van szabadon gondolkodni a világ dolgai fölött, szép és csúnya, jó és rossz között választani.

Jogod van bátornak lenni és őszintének. Becsületesnek, igaznak.

Jogod van békességben élni és nyugalmasan várni a naplementét.

Jogod van elnyomni magadban gonosz indulataidat és jogod van a tökéletesedés útját keresni, mely Istenhez vezet. Ez a szabadság. A többi, amit ezzel a fedőnévvel cégjelezve annyiszor tűztek zászlóikra emberi megmozdulások, csupán valamely embercsoport önzését, izgágaságát vagy uralmi vágyát képviseli egy másik embercsoport rovására. Az igazi, természetes szabadságtól irtózik minden közösség, mivel az felszabadítja az egyént és ezáltal megszünteti a közösséget.

Nem az a szabadság, hogy úgy élhatsz, mint egy diktátor és kedved szerint érvényesítheted a benned felgyülemlett gyűlöletet. Szabadság az, hogy nincs diktátor fölötted más, csak a Teremtő Rend. És hogy a gyűlölet ellen megvédelmezheted magadat a szeretettel.

LAO-CE: TAO TE KING -- WEÖRES SÁNDOR FORDÍTÁSÁBAN: AZ ÚT, 36. VERS

Amit összenyomnak
kiszélesedik,
amit gyengítenek,
megerősödik,
amit megölnének,
nem marad meddő,
aki lopna,

az lesz a vesztő.
De épp ezt nem értik.
A gyenge legyőzi az erőseket,
a lágy a keményet.
A hal megfúl, ha elhagyja a mélyet.
Az állam éles fegyvereit
ne villogtassák a népek.

RÉSZLET PETER SELG: CIVIL KURÁZSI CÍMŰ KÖNYVÉBŐL

Természetesen a Waldorf-iskolákra is vonatkoznak a törvényi előírások és a hatósági rendelkezések. De minél mélyebben és fájdalmasabban hatolnak be ezek a pedagógiai felelősség lényegi területeire és a gyermeki fejlődés szükségleteibe, annál több konkrét tervezési feladata keletkezik a Waldorf-iskoláknak. Ennek a komoly felelősségnek a súlya alól sem a pedagógusok, sem a szülők nem léphetnek ki azáltal, hogy teret engednek az állami cselekvésnek. Egy ilyenfajta kívül maradás nem a semlegességet jelentené, hanem végzetes következményekkel járna, pont az ellentéte lenne annak, amire a gyermekeknek szüksége van, és amit a Waldorf-pedagógia képvisel. „Hogy mi jöhet létre egy krízisből, az csak rajtunk múlik. A mód, ahogy egy krízist megértünk, valamint az ennek fényében levont elhatározások is jelentőséggel bírnak ennek eldöntésében”, írta Gerald Häfner. „Adjuk vissza a gyermekeknek a gyermekkort! Ez a Waldorf iskola egyik feladata.”
(Rudolf Steiner)

„Rejtély rejtélyen jelenik meg a térben,
Rejtély rejtélyen halad az időben,
Megoldást, csak a szellem hozhat
Mely önmagát megragadja
Túl a tér határán, és
Túl az idő múlásán.”

(Rudolf Steiner)

A versek és idézetek a Gödöllői Waldorf iskola tanárainak
válogatásai, az illusztrációként szolgáló alkotásokat
Kőhalmi Ákos készítette.